

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อนเพื่อป้องกันการถูกล่อลวง : กรณีศึกษา อ.ท่าตูม และ อ.จอมพระ จ.สุรินทร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะประเมินผล การดำเนินงานตามโครงการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อนเพื่อป้องกันการถูกล่อลวงใน 3 ด้าน คือ การประเมินสัมฤทธิ์ผลการให้ความรู้แก่สมาชิกในโครงการ การสร้างอาชีพเสริม และรายได้ ของสมาชิกในโครงการ ซึ่งประเด็นความรู้ในการประกอบอาชีพนั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัว การเลี้ยงสุกร และการปลูกผักไร้สารพิษ รวมทั้งการประกอบ อาชีพเสริมประเภทอื่นนอกเหนือจากอาชีพที่ได้รับการอบรม ความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีวิทยาแบบผสมวิธี (Mixed-methodology) โดย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยประเมินผลเป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งเป็นการประเมินหลังจากที่ โครงการได้สิ้นสุดลง (Summative Evaluation) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณจากสมาชิกในโครงการจำนวน 100 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เคยขอทานและเป็นกลุ่มเสี่ยง ต่อการเข้ามาขอทาน และใช้แบบแนวคำถามสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความรู้ใน การประกอบอาชีพ ความรู้ในการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับ หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นผู้ศึกษาใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย อัตราส่วนร้อยละ Crosstabs ส่วนข้อมูลเชิง คุณภาพนั้นผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ใน การประกอบอาชีพ ความรู้ในการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและความรู้เกี่ยวกับ หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การตัดสิน โครงการ โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย การอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งผล การศึกษาสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกในโครงการ

สมาชิกในโครงการส่วนมากส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 46-55 ปี โดยสมาชิกในโครงการ ส่วนมากมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คือ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และรองลงมาคือ สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สมาชิกในโครงการบางคนไม่ได้รับการศึกษา สำหรับสถานภาพในครอบครัวและสถานภาพการสมรสนั้น สมาชิกในโครงการมีสถานภาพสมรสและส่วนมากเป็นแม่บ้าน สมาชิกในโครงการส่วนมากมีสมาชิกในครอบครัวประมาณ 4-6 คน อาชีพของสมาชิกในโครงการนั้น ส่วนมากประกอบอาชีพทำนาและรับจ้าง สำหรับอาชีพเสริม นั้น สมาชิกในโครงการส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้าง หลังจากได้เข้าเป็นสมาชิกในโครงการแล้ว สมาชิกในโครงการส่วนมากหันมาประกอบอาชีพตามที่ได้รับการอบรม เช่น การเลี้ยงวัว การปลูกผัก และการเลี้ยงสุกรซึ่งทำควบคู่ไปกับการรับจ้าง สำหรับรายได้ของสมาชิกในโครงการนั้น หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการแล้วสมาชิกในโครงการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น คือ สมาชิกในโครงการส่วนมากมีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 2,001 บาท

การดำเนินงานตามโครงการของสมาชิกในโครงการและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดสัมฤทธิ์ผลต่อโครงการ

สมาชิกในโครงการส่วนมากไม่เคยเข้าอบรมการประกอบอาชีพของหน่วยงานอื่น สมาชิกในโครงการส่วนมากเข้าอบรมด้วยตัวเองและมีความสมัครใจการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสมาชิกในโครงการได้มีการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อติดต่อกับหน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลต่อโครงการนั้น สัมฤทธิ์ผลด้านการให้ความรู้แก่สมาชิกในโครงการเกิดจากการที่สมาชิกในโครงการได้มีการพูดคุยกัน การลงพื้นที่เพื่อติดตามและดูแลในการประกอบอาชีพ การเข้าอบรมด้วยตัวเอง และความสมัครใจในการเข้าอบรม

สัมฤทธิ์ผลด้านการสร้างอาชีพเสริมนั้นเกิดจากการที่สมาชิกในโครงการได้มีโอกาสได้ไปดูงานการประกอบอาชีพของกลุ่มประกอบอาชีพอื่น และการได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน ส่วนสัมฤทธิ์ผลการมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากการที่สมาชิกในโครงการมีตลาดในการรับซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประกอบอาชีพโดยมีเจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแนะนำให้

ความคิดเห็นของสมาชิกในโครงการต่อโครงการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อนเพื่อป้องกันการถูกล่อลวง

หลังจากที่ได้เข้ารับการอบรมแล้ว พบว่า สมาชิกในโครงการให้ความคิดเห็นว่ามีความรู้และความเข้าใจในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น มีทางเลือกที่จะประกอบอาชีพและได้รู้จักแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ สมาชิกในโครงการมีความพึงพอใจกับการได้พูดคุยกับสมาชิกภายในกลุ่มประกอบอาชีพ และการเข้าร่วมกลุ่มประกอบอาชีพและได้นำเงินทุนไปรวมกันเพื่อเป็นเงินออม และมีความพึงพอใจกับบทบาทและหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม ตัวแทนของกลุ่มประกอบอาชีพได้ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้สมาชิกในโครงการยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในหลายประเด็นเช่น รายได้จากการประกอบอาชีพ การติดต่อกับหน่วยงานรัฐที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่ของครอบครัว

การประเมินผลโครงการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อนเพื่อป้องกันการถูกล่อลวง

1. สัมฤทธิผลของการให้ความรู้แก่สมาชิกในโครงการ

- ผลของความรู้ในการประกอบอาชีพและการนำความรู้ในการประกอบอาชีพไปปฏิบัติ คือ การเลี้ยงวัว เลี้ยงสุกรและการปลูกผักไร้สารพิษนั้น พบว่า สมาชิกในโครงการส่วนมากมีการประเมินตัวเองว่ามีความรู้และความเข้าใจในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มเลี้ยงวัวได้รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดวัว การรักษาสุขภาพวัว และการให้อาหารเสริมที่หาได้ง่าย เช่น ถั่วลิสง แต่การปฏิบัติตามความรู้นั้นสมาชิกในกลุ่มประกอบอาชีพเลี้ยงวัวที่มีความรู้เพิ่มขึ้นไม่สามารถปฏิบัติตามผ่านเกณฑ์การตัดสินทุกประเด็น เช่น การให้อาหารเสริม

- สมาชิกในโครงการที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสุกรมีความรู้และความเข้าใจในการเลี้ยงสุกรเพิ่มขึ้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความสะอาดสุกร การรักษาสุขภาพสุกรและการให้อาหารเสริมสุกร การความรู้นำปฏิบัติของกลุ่มเลี้ยงสุกรนั้นสมาชิกในกลุ่มประกอบอาชีพที่มีความรู้ในการเลี้ยงสุกรเพิ่มขึ้นไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์การตัดสินทุกประเด็น เช่น การให้อาหารเสริมที่หาได้ง่าย เช่น หยวกกล้วยและกระถิน

- สมาชิกในโครงการที่อยู่กลุ่มประกอบอาชีพปลูกผักไร้สารพิษ มีความรู้ในการประกอบอาชีพโดยการปลูกผักไร้สารพิษเพิ่มขึ้น เช่น การรดน้ำผักในปริมาณที่เหมาะสม (เช้า-เย็น) การใช้ปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี และการใช้สารชีวภาพ (EM) ในการป้องกันศัตรูพืช ซึ่งสมาชิกที่อยู่กลุ่มประกอบอาชีพปลูกผักไร้สารพิษสามารถนำความรู้มาปฏิบัติผ่านเกณฑ์การตัดสินได้ทุกประเด็น

- สมาชิกในโครงการส่วนมากหลังจากที่ได้รับการอบรมแล้วมีการประเมินตัวเองว่า มีความรู้และวิธีการในการประกอบอาชีพเสริมอื่นนอกเหนือจากอาชีพที่ได้รับการอบรม

- ความรู้ในการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและการนำความรู้ในการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพไปปฏิบัติ พบว่า สมาชิกในโครงการส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในโครงการมีความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เจ้าหน้าที่ให้การอบรมอย่างจริงจัง ได้ปฏิบัติจริง ที่ปรึกษากลุ่มประกอบอาชีพแนะนำและสมาชิกในแต่ละกลุ่มประกอบอาชีพช่วยกันอธิบายให้กับสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจให้เข้าใจ สมาชิกในโครงการร้อยละ 96.0 ได้เข้าร่วมกลุ่มประกอบอาชีพเพื่อรวมเงินในการประกอบอาชีพแล้ว สมาชิกในโครงการร้อยละ 97.0 ได้นำเงินทุนไปเปิดบัญชีเพื่อเป็นเงินออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพแล้ว สมาชิกในโครงการร้อยละ 88.0 ได้เบิกเงินออมทรัพย์มาใช้ในการประกอบอาชีพแล้วและสมาชิกในโครงการร้อยละ 94.0 ได้มีการทำสมุดบันทึกการใช้จ่ายเงินออมทรัพย์เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพภายในกลุ่มประกอบอาชีพ

- ผลของความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพและการนำความรู้ไปปฏิบัติ จากศึกษา พบว่า สมาชิกในโครงการส่วนมาก มีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ และได้มีการพูดคุยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เกษตรอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ เป็นต้น ซึ่งมีประเด็นในการพูดคุย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับตลาดในการรับซื้อ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพื่อรับความช่วยเหลือและการประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากอาชีพที่ได้รับการอบรม และสมาชิกในโครงการร้อยละ 94.0 มีตัวแทนในการติดต่อกับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ เช่น หัวหน้ากลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่ม และทุกคนช่วยกัน เป็นต้น

2. สัมฤทธิ์ผลการสร้างอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในโครงการ

- สมาชิกในโครงการร้อยละ 21.0 ก่อนเข้าร่วมโครงการไม่ประกอบอาชีพเสริมทำ หลังเข้าร่วมโครงการแล้ว สมาชิกในโครงการ ร้อยละ 47.62 ประกอบอาชีพเสริมโดยการเลี้ยงวัว ปลูผักและรับจ้าง สมาชิกในโครงการร้อยละ 38.09 ประกอบอาชีพเสริมโดยการเลี้ยงวัวกับรับจ้าง สมาชิกในโครงการร้อยละ 14.29 ประกอบอาชีพเสริมโดยการปลูกผักกับรับจ้าง

- สมาชิกในโครงการร้อยละ 74.0 ได้ประกอบอาชีพที่ได้รับการอบรมและประกอบอาชีพที่ภูมิปัญญา และสมาชิกในโครงการร้อยละ 61.0 ได้นำเงินทุนมาประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากอาชีพที่ได้รับการอบรม

3. สัมฤทธิ์ผลด้านการมีรายได้ของสมาชิกในโครงการ

- สมาชิกในโครงการมีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนที่เข้าร่วมโครงการ เช่น ก่อนเข้าร่วมโครงการสมาชิกในโครงการมีรายได้ต่อสูงกว่า 2,001 บาท ร้อยละ 39.0 หลังจากเข้าร่วมโครงการสมาชิกในโครงการมีรายได้ต่อสูงกว่า 2,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 70.0 เพิ่มขึ้นร้อยละ +31.0 เป็นต้น ซึ่งหลังจากได้เข้าร่วมโครงการแล้วสมาชิกในโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70.0
- การมีเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์และสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพสมาชิกในโครงการร้อยละ 36.0 ได้นำเงินทุนจากการขายผลผลิตไปซื้ออุปกรณ์และสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ และสมาชิกในโครงการบางส่วนได้ใช้เงินทุนของตัวเองในการซื้อ
- สมาชิกในโครงการร้อยละ 44.0 มีหนี้สิน ซึ่งสาเหตุของหนี้สินของสมาชิกในโครงการเกิดมาจากการกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ และการส่งลูกเรียน และหลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการแล้ว สมาชิกในโครงการมีหนี้สินลดลงร้อยละ 24.0 เมื่อนำไปคิดหาค่าร้อยละจากสมาชิกในโครงการที่มีหนี้สินก่อนเข้าร่วมโครงการแล้ว สมาชิกในโครงการมีหนี้สินลดลงเท่ากับร้อยละ 54.54
- สมาชิกในโครงการร้อยละ 62.0 ได้นำเงินออมทรัพย์ของกลุ่มประกอบอาชีพมาใช้แทนที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบ เช่น การเบิกมาใช้ในครอบครัว การเบิกมาใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ปัญหาในการประกอบอาชีพ

สมาชิกในโครงการส่วนมากประสบปัญหาในการประกอบอาชีพอันเนื่องมาจากการไม่มีทุนที่เพียงพอในการประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพตามโครงการยังมีรายได้ที่น้อยและการประกอบอาชีพยังไม่มั่นคงต้องประกอบอาชีพอย่างอื่นเสริมด้วย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการควรมีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง และสมาชิกในโครงการส่วนมากมีที่ดินในการทำกินน้อย และสมาชิกในโครงการบางส่วนไม่มีที่ทำกินทำให้เป็นปัญหาในการประกอบอาชีพ และต้องการได้รับการสนับสนุนจากชุมชนให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและความต้องการในการประกอบอาชีพตามโครงการพัฒนาและฟื้นฟูศักยภาพคนเร่ร่อน เพื่อป้องกันการถูกล่อลวง

1. เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่เพื่อติดตามและดูแลในการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้รับรู้เกี่ยวกับความคืบหน้าและปัญหาในการประกอบอาชีพ
2. เจ้าหน้าที่ควรให้การคุ้มครองและดูแลเรื่องตลาดในการรับซื้อเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพ
3. ควรให้สมาชิกในโครงการได้ไปดูงานการประกอบอาชีพของกลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ในการประกอบอาชีพและมีแนวทางที่หลากหลายในการประกอบอาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methodology) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการประเมินผลในการศึกษา ซึ่งเป็นการประเมินผลโครงการหลังจากที่โครงการได้สิ้นสุดลง (Summative Evaluation) จึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรจะมีการประเมินผลก่อนที่โครงการเพื่อที่จะได้ทราบปัญหาและรายละเอียดของสมาชิกในโครงการ การเปรียบเทียบทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่คุ้มค่าและเหมาะสม การประเมินผลระหว่างที่โครงการดำเนินอยู่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการดำเนินงานว่ามีผลสำเร็จอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมาย เพื่อปรับโครงการหรือแผนงาน